

naam **Hidde Boersma**

leeftijd **43**

opleiding **studie microbiologie aan de Rijksuniversiteit**

Groningen, cursus wetenschapsjournalistiek

functie **zelfstandig wetenschapsjournalist, publicist,**

film- en opiniemaker en oprichter van de ngo RePlanet

‘De groene lobby stelt ten onrechte dat duurzaam consumeren betekent dat we soberder moeten gaan leven’

‘Landbouw zou juist moeten intensiveren’

‘Om een groeiende wereldbevolking te voeden en de klimaat- en biodiversiteitscrises het hoofd te bieden is een intensieve en hoogtechnologische landbouw nodig’, stelt Hidde Boersma. Het wordt volgens de wetenschapsjournalist tijd dat ook een ander verhaal over duurzaamheid de ruimte krijgt.

TEKST WICHERT KOOPMAN

De krioelende mensenmassa rondom het pontje over het IJ in hartje Amsterdam is even wennen voor de bewoner van een rustig dorpje. Maar het is een passend decor voor een gesprek over de toekomst van de voedselproductie voor een groeiende wereldbevolking. Opiniemaker Hidde Boersma, verkondiger van het ‘ecomodernisme’, vertelt in anderhalf uur een verhaal waar een bedachtzaam spreker minimaal de dubbele tijd voor nodig zou hebben. Feiten en cijfers rollen zonder een milliseconde bedenktijd uit zijn mond. ‘Ik leef van mijn mening’, verklaart de als microbioloog opgeleide wetenschapsjournalist in een stil hoekje van een hip eethuis.

U noemt uzelf een ‘ecomodernist’. Kunt u uitleggen wat dit betekent?

‘Het ecomodernisme is een stroming in het debat over duurzaamheid. Deze stroming gaat ervan uit dat technologische vooruitgang en economische groei geen bedreiging zijn voor verduurzaming, maar juist een kans. Ecomodernisten zijn bijvoorbeeld voorstanders van de toepassing van biotechnologie en kernenergie. Als het gaat om voedselproductie, stelt het ecomodernisme dat een intensieve en hoogtechnologische landbouw duurzamer is dan een extensieve en natuurinclusieve landbouw. Dat heeft voornamelijk te maken met landgebruik. Hoe meer voedsel we van een hectare landbouwgrond halen, hoe meer ruimte er op de aarde overblijft voor natuur en biodiversiteit. Om een groeiende wereldbevolking te voeden en de klimaat- en biodiversiteits-

crises het hoofd te kunnen bieden zal de voedselproductie per hectare moeten stijgen. Nu al wordt de helft van het land op aarde gebruikt voor landbouw. Dat aandeel verder uitbreiden kunnen we ons ecologisch niet veroorloven.’

U pleit dus voor intensivering van de landbouw. Geldt dat ook voor de landbouw in Nederland en Vlaanderen?

‘Ik denk inderdaad dat er ook hier nog veel te winnen valt. De productie van graan is in de afgelopen honderd jaar bijvoorbeeld gestegen van gemiddeld twee naar tien ton per hectare. Er is geen enkele reden om te veronderstellen dat dit het eindpunt is. Technologische vooruitgang en toepassing van nieuwe wetenschappelijke inzichten gaan ons nog veel brengen, daarvan ben ik overtuigd. Onderzoek van de Universiteit Wageningen maakte jaren geleden al duidelijk dat voedselproductie op de vruchtbaarste gronden het meest milieu-efficiënt is. Als je dat vertaalt naar Nederland, betekent dit dat we onze voedselproductie het best kunnen concentreren op de vruchtbare kleigronden in bijvoorbeeld Flevoland, Noord-Nederland en Zuidwest-Nederland.’

Wat zou de toepassing van dit idee betekenen voor de inrichting van Nederland?

‘Ik zie wel wat in een agrarische hoofdstructuur, waarbij we de beste gronden reserveren voor intensieve landbouw. Voor behoud van het agrarisch cultuurlandschap is er ruimte in overgangsgebieden, waar

voedselproductie bijzaak is en boeren als beheerders betaald worden.’

‘De overige gronden kunnen we teruggeven aan de natuur. Dan denk ik bijvoorbeeld aan de laagste veengebieden en droogste zandgronden. Waarom zouden we daar voedsel blijven produceren als dat niet efficiënt is? Let wel: ik zeg niet dat dit allemaal onder druk moet gebeuren. Dat roept – volkomen begrijpelijk – weerstand op bij boeren. Maar ik denk wel dat dit een inrichting van Nederland is waar we geleidelijk naartoe zouden kunnen werken. Overigens verbaast het me dat we nu uit alle macht proberen zeer stikstofgevoelige natuurdoeltypen zoals heide in stand te houden. Dat gaat nooit lukken in ons land. Ook ik vind heidevelden mooi, maar die zijn nota bene ontstaan door menselijk ingrijpen. Het is niet de oernatuur van de Lage Landen.’

Uitvoeren van uw visie zou betekenen dat er op termijn minder ruimte is voor landbouw in Nederland. Kunnen we ons dat wel veroorloven?

‘Als we de opbrengsten op vruchtbare gronden verhogen, hoeft het verlies van hectares landbouwgrond geen gevolgen te hebben voor de voedselproductie. Ik vind overigens dat we voedselzekerheid op Europese schaal moeten bekijken. Er wordt vaak verondersteld dat voedsel transporteren niet duurzaam is, maar voedselkilometers bepalen maar voor een paar procent de milieu- en klimaatimpact van voeding. Voedsel daar produceren waar dat het meest efficiënt kan, is het meest duurzaam. Nu gaat er veel Europese landbouwsubsidie naar marginale gebieden, bijvoorbeeld in Zuid-Europa, die nauwelijks bijdragen aan de voedselvoorziening. Die gebieden kunnen we beter teruggeven aan de natuur of benutten voor de productie van zonnestroom. Dan hoeven we hier tenminste geen goede landbouwgrond op te offeren voor zonneparken.’

Hoe ziet u de rol van de veehouderij in een duurzaam systeem van voedselproductie?

‘Onderzoekers van de Wageningen Universiteit hebben berekend dat veeveelt een

‘Dankzij technologie zal laagwaardig eiwit **steeds meer zonder dieren worden omgezet in voedsel voor de mens**’

onmisbare schakel is in een duurzame voedselproductie. Vegetarisme is dus niet per definitie duurzaam. Ik geniet dagelijks van zuivelproducten en eet twee keer in de week vlees. Maar de draagkracht van de aarde kan het niet aan als de hele wereldbevolking zoveel dierlijk eiwit gaat eten als de rijke Westerling nu doet. Ik zie een enorme potentie voor de productie van hoogwaardige eiwitten met behulp van bacteriën en schimmels via precisiefermentatie. In eerste instantie nog niet als directe vervanging van zuivel en vlees, maar wel als alternatief voor grondstoffen van dierlijke oorsprong voor de voedingsindustrie. Ik verwacht dat precisiefermentatie de komende jaren nog een gigantische ontwikkeling gaat doormaken.’

Is precisiefermentatie een bedreiging voor de melk- en vleesveehouderij?

‘Als ik melk- of vleesveehouder was, zou ik me daar niet zo veel zorgen over maken. Nederlandse en Vlaamse melk- en vleesveehouders produceren efficiënt en dierwelzijn is hier goed geregeld. Ik verwacht dat de consumptie van zuivel en vlees in de wereld voorlopig niet zo snel zal dalen. Hoogwaardig eiwit uit de fabriek zal vooral de groeiende vraag naar dierlijk eiwit opvangen.’
‘Toch denk ik dat op de lange termijn minder dieren ingezet worden voor de voedselproductie. Naarmate het welvaartsniveau in de wereld stijgt, kunnen mensen het zich veroorloven om meer na te denken

over ethische kwesties. Ik verwacht dat de mensheid over honderd jaar heel anders aan zal kijken tegen de inzet van dieren voor de voedselproductie.’

Maakt uitschakelen van dieren de voedselproductie niet juist minder efficiënt?

‘Rundveehouderij vindt inderdaad voor een groot deel plaats op grond die niet geschikt is voor de teelt van akkerbouwgewassen voor menselijke consumptie. Maar veel van die gronden kunnen ook worden teruggegeven aan de natuur. En ja, runderen zetten nu voor mensen onverteerbaar voedsel als gras en bijproducten om in hoogwaardig eiwit. Maar dankzij technologische ontwikkeling zal een steeds groter deel van dit laagwaardige eiwit zonder tussenkomst van dieren omgezet kunnen worden in voedsel voor de mens.’

Uw mening roept vaak heftige weerstand op bij de natuur- en milieubeweging. Hoe verklaart u dat?

‘Ik verzet me tegen de doemdenkers die stellen dat het alleen maar slechter gaat met de wereld. De feiten tonen dat dit gewoon niet waar is. Het water in de Nederlandse sloten is nu schoner dan toen ik jong was en de oppervlakte natuurgebied is gegroeid. De CO₂-uitstoot per hoofd van de bevolking is sterk gedaald, de stikstofefficiëntie in de landbouw gestegen en het

gebruik van gewasbeschermingsmiddelen drastisch verminderd. Ja, een aantal diersoorten heeft het moeilijk, maar hoe gaaf is het dat de otter terug is en de zeearend hier weer broedt? Over duurzaamheid wordt altijd maar één verhaal verteld. Daar blijf ik me over verbazen en tegen verzetten. De groene lobby hangt ten onrechte de ideologie aan dat duurzaam voedsel produceren betekent dat we soberder en meer in harmonie met de natuur moeten gaan leven.’

‘Biologische landbouw wordt vaak gezien als de ultieme vorm van duurzame voedselproductie. Kleinschaligheid wordt geïdealiseerd, vooral door Randstedelingen die het zich kunnen veroorloven om een ander op de knieën over het land te laten kruipen. Ik ken biologische boeren als mensen die zich oprecht inzetten voor duurzame voedselproductie. En als consumenten blij worden van lokaal geproduceerd voedsel is daarin niks mis mee. Maar vertel mij niet dat het duurzamer is. De biologische landbouw zal nooit het productieniveau bereiken van een hoogtechnologische intensieve landbouw. Dit betekent dat meer hectares nodig zijn voor voedselproductie en dat dus minder ruimte overblijft voor natuur.’

‘Voor alle duidelijkheid: ik zie ook dat verduurzaming noodzakelijk is. Maar ik geloof dat dit kan als we gebruikmaken van de zegeningen van technologische vooruitgang en economische groei. Het wordt hoog tijd dat ook dat verhaal de ruimte krijgt.’